

Uchwała z dnia 25 listopada 2011 r., III CZP 64/11

Sędzia SN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

Sędzia SN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

Sędzia SN Marta Romańska

Sąd Najwyższy w sprawach z powództwa Andrzeja M. przeciwko "M." S.A. w Ł. o stwierdzenie nieważności uchwały oraz z powództwa "I." sp. z o.o. w W. przeciwko "M." S.A. w Ł. o ustalenie nieważności uchwały, z powództwa Andrzeja M. przeciwko "M." S.A. w Ł. o stwierdzenie nieważności uchwał oraz z powództwa "I." sp. z o.o. w W. przeciwko "M." S.A. w Ł. o stwierdzenie nieważności uchwał, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 25 listopada 2011 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 7 marca 2011 r.:

"1. Czy w wypadku ustanowienia zarządcy na podstawie art. 910² § 2 k.p.c. legitymację czynną do zaskarżenia uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy zagrażającej możliwości uzyskania zaspokojenia z zajętych w toku postępowania egzekucyjnego akcji dłużnika posiada wyłącznie wierzyciel, czy też legitymacja taka przysługuje zarówno wierzycielowi jak i zarządcy?

2. Czy wierzyciel lub zarządca, których uprawnienie do zaskarżenia uchwał walnego zgromadzenia akcjonariuszy wynika z art. 910² k.p.c. są związani terminami z art. 425 § 2 i 3 k.s.h.?

3. Czy zawarte w art. 425 § 1 k.s.h. wyłączenie stosowania art. 189 k.p.c. dotyczy także podmiotów nie wymienionych w art. 425 § 1 k.s.h., które mają interes prawny w żądaniu stwierdzenia nieważności uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy lub których uprawnienie do zaskarżenia takiej uchwały wynika z innych przepisów?

4. Czy sześciotygodniowy termin przed planowanym dniem powzięcia uchwały o podziale wymagany dla zawiadomienia o zamiarze dokonania podziału spółki

dzielonej i przeniesienia jej majątku na spółki nowo zawiązane wskazany w art. 539 § 1 k.s.h. biegnie od pierwszego czy od drugiego zawiadomienia dokonanego zgodnie z wymogami określonymi w art. 539 § 2 k.s.h.?"

podjął uchwałę:

Wierzyciel akcjonariusza spółki akcyjnej ma legitymację do zaskarżenia uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy zagrażającej możliwości zaspokojenia z zajętych w toku egzekucji akcji (art. 910² § 1 k.p.c.) także wtedy, gdy ustanowiono zarządcę na podstawie art. 910² § 2 k.p.c. Do wierzyciela i zarządcy ma zastosowanie art. 425 § 1–3 k.s.h.;

odmówił podjęcia uchwały w pozostałym zakresie.

Uzasadnienie

Przedmiotem czterech spraw połączonych w toku postępowania apelacyjnego do wspólnego rozpoznania było stwierdzenie nieważności uchwały nadzwyczajnego walnego zgromadzenia akcjonariuszy z dnia 28 kwietnia 2008 r. w sprawie zmiany statutu pozwanej "M." S.A. oraz stwierdzenie nieważności uchwał nadzwyczajnego walnego zgromadzenia akcjonariuszy z dnia 31 sierpnia 2009 r., dotyczących podziału spółki przez wydzielenie z niej nowego podmiotu i obniżenia kapitału zakładowego w wyniku umorzenia wszystkich akcji serii B na okaziciela. Uchwały te były kwestionowane przez ustanowionego na podstawie art. 910² § 2 k.p.c. zarządcą w związku z egzekucją z zajętych akcji, a także przez egzekwującego wierzyciela – "I." spółkę z o.o. Spółka ta była wierzycielem jednego z akcjonariuszy pozwanej spółki akcyjnej i spowodowała egzekucyjne zajęcie akcji tego akcjonariusza. Zarządca jako podstawę powództwa wskazywał art. 422 i 425 k.s.h. Wierzyciel akcjonariusza w odniesieniu do uchwały z 28 kwietnia 2008 r. powoływał się na art. 189 k.c. i wskazywał, że jego interes w zaskarżeniu tej uchwały wynika z art. 910² § 1 k.p.c., natomiast jako podstawę prawną zaskarżenia uchwał z dnia 31 sierpnia 2009 r. podawał art. 422 i 425 k.s.h. Sąd Okręgowy stwierdził nieważność

obu uchwał z dnia 31 sierpnia 2009 r., natomiast oddalił powództwo zarządcy i powództwo "I." spółki z o.o. Powodowie kwestionowali w apelacji zasadność oddalenia ich powództw, a pozwana spółka akcyjna zasadność uznania za nieważne obu uchwał z dnia 31 sierpnia 2009 r.

Analizując judykaturę Sądu Najwyższego i wypowiedzi w literaturze dotyczące skutków prawnych egzekucyjnego zajęcia akcji w sferze możliwości wykonywania uprawnień majątkowych i korporacyjnych dłużnika (akcjonariusza) przez inne podmioty, tj. wierzyciela i zarządcy ustanowionego na podstawie art. 910² § 2 k.p.c., Sąd Apelacyjny powziął poważne wątpliwości, czy w razie ustanowienia zarządcy na podstawie art. 910² § 2 k.p.c. wierzyciel akcjonariusza jest legitymowany do zaskarżenia uchwał walnego zgromadzenia akcjonariuszy pozwanej spółki akcyjnej, czy zarządcę i wierzyciela obowiązuje przewidziany w art. 425 k.s.h., ogólny reżim zaskarżania takich uchwał, czy ewentualnie reżim odpowiednio zmodyfikowany w zakresie m.in. podstaw i terminów zaskarżania, skoro są to podmioty niewymienione w art. 422 § 2 k.s.h., a za modyfikacją reżimu zaskarżania mogą przemawiać także względy ochrony zajętego prawa dłużnika (jego akcji) i interesów egzekwującego wierzyciela.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z ustaleń Sądów *meriti* wynika, że w toku postępowania egzekucyjnego obejmującego zajęte akcje dłużnika w pozwanej spółce akcyjnej ustanowiony został zarządca na podstawie art. 910² § 2 k.p.c. Zarządcę ustanawia się, gdy zachodzi potrzeba realizacji innych uprawnień wynikających z zajętego prawa niż wymienione w art. 910² § 1 k.p.c. Do zarządcy stosuje się odpowiednio przepisy o zarządzie w egzekucji z nieruchomości (por. art. 935 i nast. k.p.c.). Zarządca może zatem wykonywać tzw. uprawnienia korporacyjne dłużnika wynikające z zajętego prawa i w związku z ich wykonywaniem mógłby występować z odpowiednim powództwem lub być pozywany (art. 935 k.p.c.).

Zarządca i wierzyciel akcjonariusza wystąpili niezależnie od siebie o stwierdzenie nieważności tych samych uchwał walnego zgromadzenia akcjonariuszy pozwanej spółki akcyjnej. Powstał w związku z tym problem wzajemnej relacji podjętych środków prawnych obu tych podmiotów, skoro zasadniczo zmierzały one do osiągnięcia tego samego celu, a pozwana spółka

akcyjna kwestionowała legitymację czynną obu powodów. Czas wytoczenia powództwa i zawarta w pozwie motywacja prawna zgłoszonych żądań może świadczyć o skoordynowanej akcji ochronnej przeciwko pozwanej spółce.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego i w literaturze odróżnia się uprawnienia majątkowe i korporacyjne (organizacyjne) w ramach ogólnego typu prawa podmiotowego wynikającego z udziału wspólnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością i posiadacza akcji emitowanych przez spółkę akcyjną. Uprawnienia te stanowią zasadnicze komponenty tych kategorii praw podmiotowych i zarazem determinują ich strukturę prawną. Odróżnienie uprawnień majątkowych i korporacyjnych wynikających m.in. z akcji ma istotne znaczenie w związku z dokonaniem egzekucyjnego zajęcia prawa podmiotowego – udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością lub akcji – i upoważnieniem *ex lege* innych podmiotów niż uprawniony do wykonywania wspomnianych uprawnień w postępowaniu egzekucyjnym.

W art. 910² § 1 k.p.c. przewidziano możliwość wykonywania przez wierzyciela wszelkich uprawnień majątkowych dłużnika wynikających m.in. z zajętych akcji z zastrzeżeniem, że muszą być one niezbędne do zaspokojenia wierzyciela w drodze egzekucji. Ustanowiony na podstawie art. 910² § 2 k.p.c. zarządca jest uprawniony do realizacji innych uprawnień wynikających z zajętego prawa, a więc właśnie uprawnień o charakterze korporacyjnym. Należy podzielić stanowisko Sądu Najwyższego, że wierzyciel nie może wykonywać po egzekucyjnym zajęciu udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością uprawnień korporacyjnych dłużnika, np. uczestniczyć w zgromadzeniu wspólników lub głosować nad uchwałami (por. wyroki z dnia 8 listopada 1935 r., C.II. 1364/35, Zb.Urz. 1936, poz. 237 i z dnia 3 grudnia 2004 r., IV CK 330/04, nie publ. oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2005 r., III CZP 57/05, OSNC 2006, nr 7-8, poz. 116).

Stanowisko Sądu Najwyższego zajęte w uchwale z dnia 14 września 2005 r., III CZP 57/05, należy uogólnić i odnieść do egzekucyjnego zajęcia akcji. Oznacza to, że wszelkie uprawnienia majątkowe wynikające z zajętych akcji, które są niezbędne do zaspokojenia wierzyciela, mogą być wykonywane przez wierzyciela egzekucyjnego, natomiast uprawnienia o charakterze korporacyjnym związane z tym papierami wartościowymi wykonywać może tylko zarządca (art. 910² k.p.c.).

Podmiotem samego prawa podmiotowego wynikającego z akcji pozostaje zadłużony akcjonariusz, a wierzyciel i zarządca mogą jedynie wykonywać poszczególne kategorie uprawnień, w zasadzie niezależnie od siebie, uzyskują bowiem na podstawie art. 910² k.p.c. własną legitymację czynną. Wykonywanie takie może łączyć się z możliwością wytaczania odpowiednich, określonych powództw w określonej sytuacji, np. wierzyciel może wytoczyć powództwo wobec spółki o wypłatę dywidendy, a zarządca żądać stwierdzenia nieważności określonej uchwały naruszającej prawa korporacyjne dłużnika – akcjonariusza.

Wątpliwości Sądu Apelacyjnego pojawiły się w związku z zaliczaniem w literaturze prawa do zaskarżenia uchwał walnego zgromadzenia akcjonariuszy do uprawnień korporacyjnych każdego akcjonariusza. Jeżeli takie uprawnienie może wykonywać tylko zarządca (art. 910² § 2 k.p.c.), to powstaje – w ocenie tego Sądu – kwestia, czy wierzyciel jest uprawniony również do zaskarżania uchwał w ramach przyznanej mu ogólnej kompetencji do podejmowania wszelkich działań, które są niezbędne do zachowania prawa (art. 910² § 1 zdanie drugie k.p.c.). Sąd Apelacyjny dostrzegł w treści art. 910² k.p.c. „brak ścisłego rozgraniczenia kompetencji” wierzyciela i zarządcy w zakresie wykonywania wspomnianego uprawnienia, co powoduje w literaturze rozbieżności co do tego, który z tych podmiotów jest legitymowany do zaskarżenia uchwał walnego zgromadzenia akcjonariuszy w określonej sytuacji.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dokonywano prawnej charakterystyki prawa do zaskarżania uchwał w związku z analizą tzw. czynności zachowawczych przewidzianych w art. 910² § 1 k.p.c., przysługujących wierzycielowi po dokonaniu egzekucyjnego zajęcia udziałów dłużnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością i podjęciu przez współników uchwał zagrażających uprawnieniu wierzyciela do egzekucyjnego zaspokojenia się z zajętych udziałów. W uzasadnieniu wyroku z dnia 30 stycznia 2009 r., II CSK 355/08 (OSNC-ZD 2009, nr D, poz. 100) wyjaśniono, że wykonywanie praw korporacyjnych, do których odnosi się art. 910² § 2 k.p.c., nie obejmuje czynności zachowawczych zastrzeżonych w art. 910² § 1 k.p.c. na rzecz wierzyciela. W razie podjęcia uchwały zagrażającej uprawnieniu wierzyciela do zaspokojenia się z zajętych udziałów dłużnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością jedynym skutecznym środkiem przeciwdziałania temu niebezpieczeństwu (działaniem zachowawczym) pozostaje powództwo o

stwierdzenie nieważności uchwały. Rozwijając tę myśl należy podkreślić, że uprawnienie do podejmowania czynności zachowawczych w rozumieniu art. 910² k.p.c. służyć tylko wierzycielowi poza przyznaną mu kompetencją do wykonywania uprawnień majątkowych wynikających z akcji, natomiast zarządcy przysługuje tylko uprawnienie do wykonywania uprawnień niemajątkowych z tych akcji.

Z uzasadnienia omawianego wyroku wynika istotna i przekonująca konstatacja, że osobnym zagadnieniem jest istnienie odpowiednich środków prawnych, jakie mieszczą się w ogólnej kategorii wszelkich działań niezbędnych do zachowania prawa w rozumieniu art. 910² § 1 k.p.c. po dokonaniu egzekucyjnego zajęcia tego prawa, a czym innym wykonywanie poszczególnych kategorii uprawnień (majątkowych i korporacyjnych) przez wierzyciela i zarządcę z mocy prawa. Oznacza to, że rozdzielenie możliwości wykonywania kategorii uprawnień majątkowych i korporacyjnych między oba podmioty i wyposażenie wierzyciela dodatkowo jeszcze w tzw. czynności zachowawcze, służące zachowaniu zajętego prawa podmiotowego jako całości, nie wyłącza możliwości przyjęcia podobnych środków (instrumentów) prawnych niezbędnych do wykonywania zarówno tzw. uprawnień zachowawczych, jak i uprawnień korporacyjnych. Żądanie stwierdzenia nieważności określonej uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy może zatem stanowić środek prawny zmierzający do ochrony wierzyciela w razie zagrożenia jego uprawnieniom do zaspokojenia się z zajętych akcji i nie jest wówczas przejawem wykonywania uprawnień korporacyjnych wynikających z takich akcji. Powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały może natomiast stanowić właśnie przejaw wykonywania przez zarządcę z mocy zajęcia uprawnień korporacyjnych przysługujących dłużnikowi.

Należy przyjąć jurydyczną niezależność wspomnianych środków prawnych w postaci powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały nawet wówczas, gdy skierowane zostały wobec tej samej uchwały walnego zgromadzenia spółki akcyjnej. Mimo prawnego podobieństwa akcji ochronnej wierzyciela i zarządcy, należy wskazać jednak inne źródło uprawnienia do posłużenia się tym instrumentem. Wierzyciel uzyskuje to uprawnienie *ex lege* na skutek zajęcia, natomiast zarządca działa w ramach uprawnień korporacyjnych przysługujących dłużnikowi – akcjonariuszowi. W art. 910² k.p.c. nie wspomina się nawet pośrednio o tym, że podjęcie akcji ochronnej zainicjowanej przez wierzyciela w ramach

uprawnienia do tzw. czynności zachowawczych pozostaje w jakiś sposób uzależnione od braku aktywności zarządcy w tym zakresie. Należy też zwrócić uwagę na różne, możliwe podstawy faktyczne i prawne zaskarżenia tej samej uchwały przez wierzyciela i zarządcę, ponieważ ta sama kwestionowana uchwała może zagrażać możliwości uzyskania zaspokojenia przez wierzyciela z zajętego prawa i jednocześnie naruszać prawa korporacyjne akcjonariusza przewidziane pierwotnie w statucie spółki. Uzyskując zatem korzystny wyrok, wierzyciel powoduje w zasadzie przywrócenie *status quo* istniejącego przed pojęciem uchwały, natomiast zarządca może w dalszym ciągu wykonywać uprawnienia korporacyjne akcjonariusza aż do czasu zaspokojenia egzekwowanej należności z zajętych akcji.

Wierzyciel uzyskujący egzekucyjne zajęcie akcji dłużnika i zarządca ustanowiony na podstawie art. 910² § 2 k.p.c. nie są podmiotami wymienionymi w art. 422 § 2 k.s.h., przysługuje im jednak legitymacja do wytoczenia powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały spółki akcyjnej na podstawie szczególnego tytułu prawnego. Wierzyciel nabywa tę legitymację na podstawie art. 910² § 1 k.p.c., natomiast zarządca działa w wykonaniu prawa podmiotowego akcjonariusza, obejmującego jego uprawnienia korporacyjne. Nie przekonują przedstawione w uzasadnieniu zagadnienia prawnego racje mające przemawiać za tworzeniem szczególnego reżimu prawnego zaskarżania uchwał w spółce akcyjnej, gdy powództwo wnosi wierzyciel lub zarządca. Subrogacyjna pozycja zarządcy eliminuje możliwość tworzenia jakiegoś szczególnego reżimu prawnego zaskarżania uchwał spółki akcyjnej przez zarządcę, innego niż dla samego uprawnionego akcjonariusza, także w sferze podstaw zaskarżania i terminów wnoszenia powództwa. Nie ma też racjonalnych powodów do tworzenia szczególnego reżimu zaskarżania uchwał także w odniesieniu do wierzyciela wykonującego tzw. uprawnienia zachowawcze na podstawie art. 910² § 1 k.p.c.; *de lege lata* nie przewidziano wprost lub pośrednio takiej modyfikacji trybu zaskarżania, nie przemawia też za nią sama funkcja tzw. uprawnień zachowawczych. Nasuwa się też refleksja, że system egzekucyjnej ochrony wierzyciela nie może iść dalej niż ochrona przyznana samego akcjonariuszowi – dłużnikowi. Należy też stwierdzić, że w toku postępowania egzekucyjnego zajęcia akcji nie jest wyłączona odpowiednia współpraca informacyjna wierzyciela z

zarządcą, pozwalającą na zachowanie przez wierzyciela terminów zawitych przewidzianych w art. 422 § 2 i § 3 k.s.h.

W konsekwencji należy stwierdzić, że wierzyciel akcjonariusza spółki akcyjnej ma legitymację do zaskarżenia uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy zagrażającej możliwości zaspokojenia z zajętych w toku egzekucji akcji (art. 910² § 1 k.p.c.) także wtedy, gdy ustanowiono zarządcę na podstawie art. 910² § 2 k.p.c. Do wierzyciela i zarządcy mają zastosowanie przepisy art. 425 § 1–3 k.s.h.

Sąd Najwyższy odmówił udzielenia odpowiedzi w pozostałym zakresie, ponieważ z uzasadnienia nie wynika wniosek, że budzi ono poważne wątpliwości w rozumieniu art. 390 § 1 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie (art. 390 k.p.c.).